

Lexikologie

Nauka o slovní zásobě

Základní pojmy a termíny

lingvistika – lexikologie – gramatika

lexikologie – lexikografie

sémantika – sémiotika: sémantika, syntax, **pragmatika**

(jazykový) znak

Ferdinand de Saussure (1857–1913): bilaterální znak (jednota *signifiant*, *signifié*)

arbitrární

lineární

sociální

význam: **jazykový** (znaku, slova)

funkce **komunikativní**, **kognitivní**, obecně **mentální**

slovo – **pojmem** – **pojmenování**

Určitě znáte bajku o vráně a lišce. Liška v ní dokázala zalichotit vráně tak, že získala kus sýra, který vráně vypadl ze zobáku.

Asi je vám jasné, že se to ve skutečnosti nestalo, přesto je pravda, že spolu některá zvířata komunikují. Sloni si třeba předávají

informace pomocí zvuků, které zní, jako by jim kručelo v břiše. Včela zase dokáže ostatním tancem sdělit, kde najdou potravu. Víte, jak ještě spolu mohou zvířata komunikovat? A uměli byste říct, čím se od toho liší způsob, jakým se obvykle dorozumívají lidé?

Komunikace: kdo, s kým, jak a proč?

Co říkala opice

Schopnost komunikace není pouze výsadou lidí, informace si mohou vyměňovat i stroje, počítače – a také zvířata.

V 60. a 70. letech minulého století se vědcům např. podařilo naučit šimpanze používat znaky pro hluchoněmé. Nejedná se sice o komunikaci verbální, tedy používání jazyka v pravém slova smyslu, podstata znakování je však stejná – použití symbolu

Komunikují i zvířata

(slova, znaku), který nese význam. To šimpanzi dokázali, a znaky pak používali dokonce i spontánně jako samomluvu. Díky znakování tak jejich „jazyk“ získal složitější strukturu.

Obrázek vydá za tisíc slov!

Když se nakreslí srdce, většina z nás zřejmě okamžitě pozná, že jde o znak lásky. Když někdo nakreslí

srdce propíchnuté šípem, je to zase pro všechny symbol zamilovanosti. I další piktogramy jsou známé na celém světě. Třeba systému dopravního značení musí rozumět řidiči všech národností, proto využívá namísto jazyka jednoduché obrázky.

Řekněte, zda jste se už někdy setkali s piktogramem, kterému jste nerozuměli. Kde to bylo a jak vypadal?

Kořenovník nenápadný

Kořenovník nenápadný (*Radicitus inconspicuous*) je nejméně známé strašidlo, především proto, že je v lese prakticky neviditelný. Zpravidla to bývá kořen neobvyklého tvaru. Když o něj zakopnete, ozve se vyjeknutím a vzápětí vám vynadá. Jestliže však o něj nikdo nezakopne, žije si dál v klidu a vy se nikdy nedovíte, že se jedná o kořenovníka nenápadného. Na první pohled by

se mohlo zdát, že je tu jistá příbuznost s bludným kořenem, ale není tomu tak. Není tak společenský jako bludný kořen, má rád svůj klid a reaguje nerudně, je-li vyrušen. Živí se podobně jako stromy živinami obsaženými v půdě, přičemž dává přednost půdám vápenitým, suchým a lehkým.

Nesnáší, je-li považován za samorost, nalakován a postaven na poličku. Při nejbližší příležitosti v domácnosti něco rozbije a dělá to tak často, až ho rozružený majitel vyhodí. Kořenovník se pak odebere zpět na své původní stanoviště. Velikostí je rozmanitých, a to podle druhu lesa, kde bydlí.

(Podle Vítězslavy Klimtové)
